

วิจารณ์หนังสือ : Book Review
นรก-สวรรค์ ในพระไตรปิฎก
Hell heaven in Tipitaka

ชื่อผู้เขียน: สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

Author: SomdejPhraBuddhakosachan (P.A.Payutto)

พระปลัด อภิสิทธิ์ ธมฺมวฑฺฒโน¹ และ พระมหามิตร ฐิตปญฺโญ²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

Phrapalat Apisit Dhammavuddho¹ and PhramahaMitThitapanyo²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus^{1,2}

Corresponding Author, E-mail: Apisitseepalaew87@gmail.com

บทคัดย่อ

หนังสือเรื่อง นรก-สวรรค์ ในพระไตรปิฎก ซึ่งแต่งโดย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) นรก - สวรรค์ ในแง่พุทธศาสนาสวรรค์ไม่ใช่จุดหมายของพระพุทธศาสนา แต่พระพุทธศาสนาบอกว่า มีสิ่งที่สูงกว่ำนั้น สิ่งที่สำคัญกว่าสวรรค์ คือนิพพาน เมื่อเราปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา ถ้าจะปฏิบัติ ให้แท้จริง ให้ตรงตามหลักการ เราก็บอกว่าไม่ใช่เพื่อจะไปสวรรค์ แต่เพื่อนิพพาน นรก สวรรค์ตามที่เราคุ้น หรือพูดถึงกันอยู่เป็นเรื่องราวที่ได้รับหรือไปประสบหลังจากตายแล้ว ศาสนาอื่นๆ ทัวไปว่าอย่างนี้ เมื่อตายแล้ว จะไปนรกหรือสวรรค์ จุดมุ่งหมายของศาสนาเหล่านั้นจึงเป็นเรื่องราวของชีวิตข้างหน้า แต่จุดมุ่งหมายของ พระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่บรรลุได้ในชาตินี้

คำสำคัญ: นรก; สวรรค์; พระไตรปิฎก

* ได้รับบทความ: 7 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 17 มีนาคม 2565; ตอบบัณฑิตพิมพ์: 26 พฤษภาคม 2565

Received: 7 February 2022; Revised: 17 March 2022; Accepted: 26 May 2022

Abstract

The book on Hell-Heaven in the Tripitaka written by Somdej Phra Buddhakosachan (PA Payutto) Hell, Heaven in Buddhism Heaven is not the destination of Buddhism. But Buddhism says there is something higher than that. What is more important than heaven is nirvana when we practice Dharma in Buddhism. If we practice under the principles, we were told not for heaven, but for nirvana, hell, and heaven as it is known or talked about. It is something that is gained or experienced after death. Other religions generally say this. When we die, we go to hell or heaven. The purpose of those religions is therefore a matter of life ahead. But the aim of Buddhism is attainable in this life.

Keywords: Hell; Heaven; Tipitaka

บทนำ

หนังสือ นรก - สวรรค์ ในพระไตรปิฎก พิมพ์ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2524 หนังสือที่นำมาศึกษาครั้งนี้ พิมพ์ครั้งที่ 29 พ.ศ. 2564 เป็นการแสดงหลักคำสอนของพุทธศาสนา อันเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ความดี ความชั่ว บุญ บาป โดยมีหลักของความศรัทธา พิจารณาเหตุผล แห่งพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดถือ เป็นหนังสือที่กะทัดรัด สั้น และอ่านเข้าใจง่าย ผู้แต่ง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พิมพ์ครั้งที่ 29 เดือนธันวาคม 2564 จำนวน หน้า 60 หน้า

ส่วนเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ ได้กล่าวถึงเรื่องหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการทำความดี ทั้งทางกายกรรม วจีกรรม และมนกรรม กล่าวคือ หากเมื่อปฏิบัติดีแล้ว ย่อมได้รับความสุข เปรียบเสมือน การได้ถึงสวรรค์ หากเมื่อใดประพฤติไม่ดี ใจก็ร้อนรน คิดฟุ้งซ่าน เหมือนกับการได้ตกนรก ชีวิตก็ไม่มีความสุข ภายในเล่มได้ถ่ายทอดภาษาที่อ่านง่าย ให้ข้อคิดอันหลากหลาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นหนทางสู่ความสุข ทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

โครงสร้างหนังสือ

โครงสร้างหนังสือ นรก สวรรค์ ในพระไตรปิฎก ได้แบ่งหัวข้อหลักไว้ 2 หัวข้อ คือ บทนำและนรก สวรรค์ ในพระไตรปิฎก จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน เช่น นรก - สวรรค์ มีจริงไหม, ท่าทีของพุทธศาสนา ต่อเรื่องนรก สวรรค์ และผลกรรมในชาติหน้า

ในทัศนะของผู้ศึกษาได้เลือกวิจารณ์หนังสือ นรก สวรรค์ ในพระไตรปิฎก หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือ ที่ทรงคุณค่าเล่มหนึ่งเป็นหนังสือที่นำคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยนรก สวรรค์ นำเสนอให้กับสังคม

ได้รับรู้ ด้วยเหตุผลนี้ ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาถึงรายละเอียดในการนำเสนอว่ามีประเด็นไหนน่าสนใจและไม่น่าสนใจต่อไป

สารัตถะเนื้อหา

ประเด็นที่ 1 นรก-สวรรค์ มีจริงหรือไม่

นรก สวรรค์ มีจริงหรือไม่ พระพุทธศาสนาพูดเรื่องนี้ไว้เป็น 3 ระดับ 1) นรก-สวรรค์ หลังตาย โดยทั่วไปว่ากันว่าหลังจากชาตินี้ ตายไปแล้วไปรับผลกรรมในทางที่ดีและไม่ดี ถ้ารับผลกรรมดีก็ถือว่าไปสวรรค์ ถ้ารับผลกรรมชั่วก็ไปเกิดในนรก เรื่องนรก สวรรค์แบบนี้ เรียกว่าระดับหนึ่ง พระพุทธศาสนาว่า สำหรับระดับนี้ ถ้าถือตามตัวอักษรพระไตรปิฎกกล่าวไว้มาก เมื่อพูดกันตามตัวอักษรก็ต้องบอกว่ามีมีอย่างไร นรก-สวรรค์ หลังจากตาย 2) นรก-สวรรค์อยู่ที่ใจ ส่วนมากมักจะพูดกันติดหูว่า สวรรค์ในอก นรกในใจ เป็นเรื่องที่มีมาในชาตินี้ นรก สวรรค์แม้ในชาติหน้าก็สืบไปจากชาตินี้เพราะอยู่ในสภาพจิต ภูมิของจิต ชั้นของจิต ระดับจิตใจ จิตของเรามีคุณภาพหรือคุณสมบัติอยู่ในระดับไหน ถึงเวลาตายถ้าระดับจิตเป็นนรกก็ไปนรก ถ้าระดับจิตเป็นสวรรค์ก็ไปสวรรค์เกี่ยวกับสภาพจิตที่เป็นอยู่ตลอดเวลา เมื่อการเกิดขึ้นอยู่ในระดับจิตอย่างนี้ก็หมายความว่าเราพร้อมจะไปนรกหรือสวรรค์ได้ตั้งแต่ปัจจุบัน คนที่จะไปนรกก็คือคนที่จิตใจอยู่ในระดับนรกอยู่แล้วในชาตินี้ ส่วนคนที่จะไปสวรรค์ก็คือคนที่จิตใจในระดับสวรรค์อยู่แล้ว เรื่องนรก - สวรรค์ มีตั้งแต่ปัจจุบันนี้เพราะฉะนั้นถ้าจะคาดการณ์เรื่องข้างหน้าเราไม่จำเป็นต้องไปพูดถึงสวรรค์ที่ไกล เอาปัจจุบันเป็นเกณฑ์เพราะคนเราสร้างสมกรรมด้วยชีวิตที่เป็นอยู่ สร้างระดับจิตของตนไว้สั่งสมระดับจิตซึ่งทำให้พร้อมอยู่เสมอ เราทำกรรมดีหรือชั่วเรารู้สึกมีความรู้สึกเป็นประสบการณ์เฉพาะตัวเกี่ยวกับกรรมดีกรรมชั่วที่ทำไว้ ถ้าทำกรรมชั่วไว้เรารู้สึกเดือนร้อนใจ หรือเรียกอีกอย่างว่า วิปัสสิการ สภาพจิตที่เป็นทุกข์ซึ่งนับเป็นนรก ถ้าทำกรรมดีก็เกิดปราโมทย์ มีปีติ มีความอบอุ่นใจ ร่าเริง เบิกบานใจ ปลื้มใจ มีความสุข จิตใจอยู่ในระดับสวรรค์ 3) นรก - สวรรค์ แต่ละขณะจิต ผู้ที่ยังไม่รู้หรือสงสัย 4) ไม่เข้าใจในหลักการแห่งสัจจะของอริยชน ก็ยังปรุงแต่งสร้างสวรรค์ นรกกันอยู่ตลอดเวลาด้วยอายตนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจของเรา เมื่อยังเป็นปุถุชนจิตของเราก็ปรุงแต่งอยู่เสมอเมื่อมีความรู้สึกด้วยอายตนะ เราก็ปรุงแต่งอยู่เรื่อยไป คือ ปรุงแต่ด้วยกิเลส มีความดี มีความชั่ว มีกุศล มีอกุศลในใจของเราเอง การปรุงแต่งอย่างนี้เป็นเรื่องของปฏิกิริยาต่อสรีรรับเข้ามาเช่น เมื่อมองเห็นสิ่งที่สวยงามเราชอบใจก็มีความสุข เห็นสิ่งที่ไม่ชอบขัดใจก็เกิดทุกข์ ถ้าจิตใจมีภูมิธรรมดีสร้างกุศลไว้มาก รู้จักมองในแง่ดีก็รับอารมณ์ที่เป็นสุขไว้มาก แต่ถ้าเราสร้างพื้นภูมิสะสมจิตไว้ในทางที่ทำให้จิตมีกิเลสมากจะทำให้จิตเศร้าหมองเราก็จะสร้างนรกเรื่อยไป ฉะนั้นจึงให้เอาใจใส่นรก-สวรรค์ที่มีอยู่ตลอดเวลาที่เราปรุงแต่งอยู่เรื่อยและสอนให้ยกระดับจิตขึ้นไป คือ ขั้นต้น ถ้าเรามีจิตใจในทางไม่ดี มีกิเลส โลภะ โทสะ โมหะ ก็ทำให้รับอารมณ์โดยปรุงแต่งสร้างนรกขึ้นมาเรื่อย ถ้าเราสร้างจิตใจไว้ดี มีเมตตา สร้างปัญญาไว้มากเราก็สร้างสวรรค์ได้ ขั้นสูงถ้าเรามีปัญญาที่รู้เท่าทัน

ความจริงของสิ่งทั้งหลายซึ่งทำให้เราเข้าใจโลกและชีวิต ทำให้วางท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายถูกต้องในกรณีอย่างนี้ ก็ถึงขั้นพ้นเรื่องนรก - สวรรค์ไปแล้ว ปัจจุบันนี้แหละเป็นสิ่งที่แน่นอนเราได้รับผลอยู่ในขณะนี้แล้วและเป็นเครื่องส่องถึงข้างในต่อไป เพราะฉะนั้นในทางพระพุทธศาสนาจึงถือเรื่องปัจจุบันเป็นสำคัญเพราะ (1) เราได้รับผลทันที เราได้รับผลเห็นอยู่ชัดแน่นอน (2) ข้างหน้าก็เป็นผลสืบไปจากปัจจุบัน เอาปัจจุบันไปทำนายข้างหน้าได้

เรื่องนรก - สวรรค์ ในแง่ของการปรุงแต่งในชีวิตประจำวันและปรุงแต่งขึ้นมาเรื่อย ๆ นั้น ก็มีในพระไตรปิฎก คือ นรกที่เกิดพร้อมกับการได้รับรู้ทางอายตนะ ได้รับรู้แต่สิ่งไม่ดีไม่น่าพอใจ เรียกว่า “ฉฬสายนิกนรก” ถ้าตรงข้ามก็เป็น “ฉฬสายนิกสวรรค์” มาในพระไตรปิฎกเล่มที่ 18 ข้อ 214 หน้า 158 และอีกแห่งหนึ่งคล้ายกันในเรื่องนรก คือ “มหาปริหาณนรก” มาในเล่มที่ 19 ข้อ 1731 หน้า 562 กล่าวว่า นรกที่ว่านั้นไม่หนักหนาเท่า นรกที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ที่คนผู้มีวิชาไม่รู้ริยสัจแล้วปรุงแต่งทุกข์ขึ้นมาแผดเผาตัวเอง คำว่า “ฉฬสายะตนะ” แปลว่า อายตนะที่รับรู้ทั้ง 6 หมายความว่า นรกหรือสวรรค์ เกิดที่อายตนะรับรู้ทั้ง 6 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564 : 8) ในขณะเดียว พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) ได้อธิบายประเภทของนรกว่า นิรยภูมิหรือโลกนรกนี้ เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ล้วน ๆ เป็นโลกที่ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิง สัตว์ผู้ไปเกิดอยู่ในโลกนรกนี้ ไม่มีความสุข แต่สักนิดหนึ่งเลยเพราะฉะนั้นโลกนี้จึงได้ชื่อว่า นิรยภูมิ โลกที่ไม่มีความสุขสบาย นิรยภูมินี้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาลนักหนา แบ่งเป็นเขตเป็นประเภทใหญ่ก็มีเล็กก็มีเช่นเดียวกับมนุษย์เรานี้ ผิดกันแต่ว่า สถานที่แต่ละแห่งในนิรยภูมินี้ไม่นิยมเรียกว่า “รัฐ” หรือ “ประเทศ” แต่นิยมเรียกสถานที่แต่ละแห่งในนิรยภูมิว่า “ขุม”(พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), 2544 : 80) ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา (ม.อ. (ไทย) 14/250/294-295, ที.สี. (ไทย) 9/247/83) “นิรยะ” แปลว่า นรก คือสภาพที่ไม่มีความสุข สภาพที่ไม่มีความสุข สภาพ หรือภูมิที่ไม่มีความยินดี ไม่มีความเบาใจ นรก คือ ภูมิเป็นที่เสวยทุกข์ของผู้ทำบาปตายแล้วไปเกิดเป็นแห้วแห่งความทุกข์ ไร้ซึ่งความสุขและความเจริญเป็นภาวะที่ร้อนรน คำว่า “สวรรค์” มาจากภาษาบาลี คำว่า “สัคคะ (ม.อ. (ไทย) 14/255/301-302, ที.สี. (ไทย) 9/247/83) แปลว่า โลกที่เลอเลิศเพียบพร้อมไปด้วยกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ในคำสรุปท้ายที่แสดงผลของการประพจน์ดีประพจน์ชั่ว คือ ในแง่สวรรค์บอกว่า เมื่อแตกกายทำลายขันธ์ล่วงลับดับชีพไปแล้วจะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ (ฝ่ายดี) ส่วนในฝ่ายร้ายเบื้องต้นแต่ตายเพราะกายแตกก็จะเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก สำนวนในบาลีมีอย่างอย่างนี้มาก สำนวนนี้ไม่ได้บรรยายว่า สวรรค์เป็นอย่างไรนรกเป็นอย่างไร ได้แต่สรุปและโดยมากจะห้อยท้ายกับคำแสดงผลของกรรมดีกรรมชั่ว ซึ่งจะเริ่มด้วยผลที่จะได้รับชาตินี้ก่อนว่า ผู้มีศีลประพจน์ดีแล้วจะได้ผลอย่างนั้น ๆ แล้วสุดท้ายหลังจากแตกกายทำลายขันธ์แล้วจะไปสุคติ

จากเนื้อหาข้างต้นผู้ศึกษาเห็นว่า การแสดงเรื่องของนรก-สวรรค์ ของนักปราชญ์ทั้งสองจึงเห็นได้ว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องของมุมมอง ซึ่งในมุมมองของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้มองเรื่องนรก - สวรรค์ อันเกิดจากอายตนะทั้ง 6 ในขณะเดียวกันพระพรหมโมลี ได้มองนรก - สวรรค์ตามหลักแห่งคัมภีร์ การที่ทั้งสองมองแตกต่างกันเพราะพระพรหมคุณาภรณ์ มองว่านรก สวรรค์มีอยู่ในชาตินี้ ส่วนพระพรหมโมลีมองว่านรก สวรรค์เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ อย่างนี้คงเป็นเพราะว่าต้องการนำเสนอให้คนเข้าใจในเรื่องนรก สวรรค์ที่มีอยู่ใกล้ตัวเรา

ประเด็นที่ 2 ท่าทีของพุทธศาสนา ต่อเรื่องนรก-สวรรค์

ท่าทีของพุทธศาสนา ต่อเรื่องนรก-สวรรค์เป็นเรื่องสำคัญ เพราะการวางท่าทีว่าเราจะปฏิบัติอย่างไร จะสอดคล้องกับสิ่งที่ปฏิบัติได้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) มีศรัทธา เรื่องนรก-สวรรค์หลักจากตายแล้วที่เป็นแหล่งเป็นโลกเป็นภพซึ่งเราจะไปรับผลกรรม หรือกล่าวตามแบบศาสนาที่มีเทพเจ้าสูงสุดว่าจะไปรับโทษรับรางวัล นรก - สวรรค์ ระดับนี้ได้บอกแล้วว่าเป็นเรื่องที่เราคณสามัญไม่อาจพิสูจน์ได้ไม่ว่าจะทางลบหรือทางบวกเมื่อพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องขึ้นกับศรัทธา ว่าอันนี้ถ้าทางศาสนาสอนไว้จะเชื่อไหมอยู่ที่นั่นเอง ส่วนในทางพุทธศาสนานั้นก็บอกว่าให้เชื่ออย่างมีเหตุผลสำหรับสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ในเมื่อจะต้องเอาทางศรัทธาก็ต้องให้ได้หลักก่อน ศรัทธาคือการไว้วางใจในปัญญาของผู้อื่นหรือพูดในแง่หนึ่ง คือเราฝากปัญญาไว้กับคนอื่น หมายความว่าเราไม่รู้ไม่เห็นด้วยตนเอง จึงไปยอมรับความรู้ของคนอื่นไว้วางใจในความรู้ของเขา เขาบอกว่าตรงนั้นมีของอย่างนั้นเราจะเชื่อไหม ถ้าเราไว้วางใจในความรู้ของเขาเราก็เชื่อเราก็ฝากปัญญาไว้กับเขา พระพุทธเจ้าสอนเรื่องนรก-สวรรค์ว่าชาติหน้ามีจริงหรือเปล่าถ้าเรามีศรัทธาเราก็น้อมไปทางที่จะเชื่อตามที่มีหลักฐานว่าพระองค์ได้ตรัสไว้เรื่องก็เป็นอย่างนั้นเป็นอันว่านรก - สวรรค์ขึ้นนี้อยู่ที่ศรัทธา แต่ทั้งนี้พึงทำความเข้าใจว่าศรัทธาในที่นี้มุ่งเอาศรัทธาในความหมายแบบพุทธ คือ ศรัทธาหมายถึงเมื่อมีหลักฐานดังที่ว่านั้นแล้วก็รับไว้ศึกษาเพื่อให้รู้จริงด้วยปัญญาต่อไป (ศรัทธาเพื่อปัญญา ไม่ใช่ศรัทธาปิดปัญญา) 2) พิจารณาเหตุผล พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า จะเชื่อหรือไม่ในพุทธศาสนาไม่มีการบังคับเมื่อพุทธเจ้าทรงพบกับคนที่ยังไม่เชื่อไม่มีศรัทธาพระองค์ก็ทรงสอนให้มทำที่อย่างที่สอง คือ ท่าทีในกรณีที่ยังไม่รู้ด้วยตนเองและยังรู้ไม่พอที่จะมั่นใจเช่นที่ตรัสในกาลามสูตร ในตอนท้ายของกาลามสูตรพระองค์ตรัสยกตัวอย่างซึ่งมาเข้าเรื่องนรก-สวรรค์และกรรมดี-กรรมชั่ว กุศล-อกุศล ทรงสอนให้พิจารณาในปัจจุบันว่า มีสิ่งที่ดีงามสิ่งที่เป็นกุศลทำแล้วมันเกื้อกูลแก่ชีวิตของตนเอง ดีต่อตัวเราไหม ดีต่อผู้อื่นไหม เป็นผลดีต่อทั้งสองฝ่ายใช่ไหม 3) มั่นใจตน - ไม่อ้อนวน พุทธศาสนาแสดงหลักนรก-สวรรค์อะไรต่าง ๆ ไว้เพื่อมุ่งประสงค์อะไรจะให้วางท่าทีอย่างไร ท่าทีสำคัญกว่าจะมั่วรอพิสูจน์ว่าจริงหรือไม่ การที่พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องผลดีผลร้ายจนถึงตายแล้วไปตกนรกหรือขึ้นสวรรค์นี่เป็นการตรัสในแง่กฎธรรมดา คือเป็นความรู้ไม่ใช่เป็นคำสั่ง ไม่ใช่คำบงการบัญชาหรือบอกไปให้เราต้องไปขอร้องอ้อนวน

แต่เป็นการย้ำความรู้ที่จะมั่นใจว่าเมื่อทำอย่างนี้ผลอย่างนั้นจะเกิดขึ้นในทางพุทธศาสนาคนที่ทำดีไม่ต้องอ้อนวอนขอไปสวรรค์เพราะมันเป็นไปตามกฎธรรมดาเพียงแต่รู้ไว้และมั่นใจเท่านั้นถึงเราไม่รู้ถึงเราไม่บอกมันก็เป็นอย่างนั้น แต่รู้แล้วเราจะได้ปฏิบัติตัวเองถูกและมั่นใจนี้ต้องวางท่าทีให้ถูกต้อง พุทธศาสนิกชนมีความรู้ไว้สำหรับให้เกิดความมั่นใจตนเองเรารู้แล้วว่าทำกรรมดีจะเกิดผลดี พุทธเจ้าตรัสไว้เรามั่นใจว่าถ้าเราทำกรรมดีผลดีจะเกิดขึ้น ไม่ต้องใช้วิธีอ้อนวอนนี่คือการวางท่าทีอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เราเอาเวลาที่จะอ้อนวอนไปใช้ในการพิจารณาสิ่งที่ทำว่าทำดีรอบคอบทำเหตุปัจจัยครบถ้วนหรือไม่เป็นประโยชน์ทั้งบัดนี้และเบื้องหน้าไหม เกื้อกูลแก่ชีวิตแก่สังคมแก่ไหนแทนที่จะเอาเวลาไปใช้อ้อนวอนขอผลก็มั่นใจได้ว่าผลจะมาตามเหตุของมันเอง 4) ไม่มองง้อผลตอบแทน เราจะมองเห็นว่าถึงอย่างไรก็ตามเรื่อง นรก - สวรรค์ ก็ยังมีส่วนเหมือนเป็นผลตอบแทน นรกเป็นผลร้ายเปรียบเทียบเหมือนเป็นการลงโทษสำหรับกรรมชั่วและสวรรค์เป็นผลตอบแทนของกรรมดี ถ้าเรายังทำกรรมดีและเว้นกรรมชั่วโดยหวังผลอยู่เราก็กังวลไม่พัฒนา ยังเป็นอารยชนตามหลักพุทธศาสนาควรทราบว่า พุทธศาสนาสอนต่อไปอีกระดับหนึ่งว่าเรายังทำกรรมดีเพราะหวังผลอยู่ก็เรียกว่าเป็นโลกียปุถุชน เป็นปุถุชนที่ยังมีกิเลสหนาคนของพุทธศาสนาแท้จริงต้องเป็นอริยสาวก คือ เป็นคนที่ทำความดีโดยไม่หวังผลเพราะผลดีผลร้ายนั้น มันเป็นไปตามกฎธรรมดาของมันเอง นรก-สวรรค์ ระดับที่สามซึ่งมีอยู่ตลอดเวลาที่เราปรุ่งแต่ง ดังนั้นท่าทีต่อนรก - สวรรค์กับความมีอยู่ของนรก - สวรรค์ ในขั้นสุดท้ายก็มารับกันคือผลที่สุดก็มาอยู่ที่ปัจจุบันเป็นสำคัญ ในขั้นสูงสุดที่แท้จริงแล้วชาวพุทธจะก้าวไปสู่การทำความดีโดยรักธรรม รักความดีรักสิ่งที่เป็นอกุศลนั่นเอง ท่าทีสุดท้ายนี้ไปปรับกับเรื่องสวรรค์ที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งเราจะต้องสร้างชีวิตของเราก้าวหน้าคือปฏิบัติธรรมก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ จากชั้นโลกียปุถุชนขึ้นสู่เป็นอริยสาวกซึ่งเลยจากการทำความดีหลีกเลี่ยงความชั่วเพราะต้องการเลี่ยงผลร้ายหรือต้องการผลดีตอบแทน เมื่อเลยขั้นนั้นไปแล้วก็จะเกิดความเข้าใจในธรรมรักชีวิตของตนในทางที่ถูก เช่น ต้องการให้ชีวิตของตนเป็นชีวิตดีงามบริสุทธิ์ ถ้าเราต้องการให้ชีวิตก้าวหน้าไปให้ประโยชน์อย่างนั้น เราต้องไม่ประมาทต้องระวังไว้ในเรื่องความดี ความชั่วเหล่านี้ ว่ามันจะไปมีผลกระทบต่อชีวิตของเราที่ประณีตขึ้นทุกทีด้วย เพราะฉะนั้นเราต้องรักษาคุณความดีหรือคุณภาพชีวิตนี้ไว้ให้ดี จึงจำเป็นที่เราต้องพยายามสร้างกรรมที่ดียิ่งขึ้นไป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564 : 24) ซึ่งมีความแตกต่างกันกับพุทธทาส ภิกขุ ได้อธิบายคำว่า “นรก-สวรรค์” ปัจจุบันสังคมไทยตกอยู่ ภายใต้อิทธิพลของกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมตามชาติตะวันตก เมื่อหลักธรรมเรื่องนรก และสวรรค์ ถูกบิดเบือนไปจากหลักคำสอนเดิมคือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นการวัดผลของความดีกันที่วัตถุแนวคิดของนักวิชาการไทยในยุคปัจจุบัน เรื่องนรกและสวรรค์การอธิบาย ของพุทธทาสภิกขุ : พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงนรกและสวรรค์เป็นผลของกรรมหรือการกระทำซึ่งสังคมปัจจุบันมองเรื่องกรรมถูกบิดเบือนไป สะท้อนให้เห็นจากคำกล่าวของท่านไว้ว่า “ความเชื่อเรื่องกรรมที่ไม่ถูก คือ เรามองกรรมไปที่สิ่งของ ที่เงินทองของนอกกายจะไปเทือนนั้น ซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้องแต่ไม่ได้มองที่ผลของมัน คือ ความดี ความชั่ว อันมีอยู่ แล้วในกรรม ซึ่งจิตใจเราสัมผัสได้ทุกครั้งที่เราทำกรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2539 : 20)

จากเนื้อหาข้างต้นผู้ศึกษาเห็นว่า การแสดงเรื่องทำที่เกี่ยวกับนรก-สวรรค์ ของนักปราชญ์ทั้งสอง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เห็นว่าผลที่เกิดจากกรรมต่าง ๆ นั้นมักมีหลักและพิจารณาเหตุผล ที่อยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งคนสามัญชนอาจเข้าใจไม่ถึงอาศัยศรัทธาเป็นตัวนำ ในขณะที่พวกพุทธศาสนิกชน ได้มองว่านรก สวรรค์เป็นผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคลในปัจจุบัน การที่ท่านทั้งสองมองอย่างนี้น่าจะ มาจากประสบการณ์ต่างกันในด้านพื้นฐานด้านความรู้และความประพฤติวัตร

ประเด็นที่ 3 ผลกรรมในชาติหน้า

เรื่องผลกรรมในชาติก่อนชาติหน้า นรก-สวรรค์มีจริงหรือไม่ เป็นคำถามที่ทุกคนสงสัยกันมากและ เป็นข้อกังวลดใจของทุกคนทั่วไป เพราะเป็นความลับของชีวิตที่อยู่ในวิชา ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา เมื่อว่าตามหลักฐานในคัมภีร์ และแปลความตามตัวอักษรก็ตอบได้ว่าสิ่งเหล่านี้มีการพิสูจน์เรื่องนี้ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่อาจแสดงให้เห็นประจักษ์แก่ผู้ไม่รู้ไม่ว่าในทางบวกหรือทางลบคือไม่ว่าในแง่มีหรือไม่มี หรือผู้พยายาม พิสูจน์ว่ามีและพยายามพิสูจน์ว่าไม่มีต่างก็รู้ที่ไปที่มาแห่งชีวิต ไม่ว่าของตนหรือของผู้อื่นต่างก็ติดต่อดิต แต่เพียงการเกิดคราวนี้ของตนเองก็รู้ไปไม่ถึง แม้แต่ชีวิตตนเองที่เป็นอยู่ขณะนี้ไม่รู้และมองไม่เห็นอนาคต แม้เพียงว่าพรุ่งนี้จะเป็นอย่างไร ถ้าจะพิสูจน์หลักมีว่าสิ่งที่เห็นต้องดูด้วยตา สิ่งที่ได้ยินต้องฟังด้วยหู สิ่งที่ ลิ้มรสต้องชิมด้วยลิ้นเป็นต้น สิ่งที่เห็นถึงจะใช้สปีดและลิ้นลิ้นรวมกันก็พิสูจน์ไม่ได้ หรือสิ่งที่ได้ยินจะใช้ สปีดกับสปีดรวมกันก็พิสูจน์ไม่ได้ แม้แต่สิ่งที่เห็นได้ สิ่งที่ได้ยินได้แต่ต่างระดับคลื่นต่างความถี่ก็รู้กัน บางอย่างก็แหมมองเห็น สปีดรวมกันก็มองไม่เห็น บางอย่างก็ค้างคาได้ยินสปีดรวมกันก็ยังไม่ได้ยิน การตายการเกิดเป็นประสบการณ์ของชีวิตโดยตรงหรือแคลงมาเป็นปรากฏการณ์ของจิตซึ่งต้องพิสูจน์ ด้วยชีวิตหรือจิตเองการพิสูจน์จึงควรเป็นไปดังนี้ 1) พิสูจน์ด้วยจิต ต้องใช้จิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่งถึงที่ แต่ถ้าไม่ยอมทำตามวิธีนี้หรือกลัวว่าที่เห็นในสมาธิอาจเป็นการเอานิมิตหลอกตนเองก็เลื่อนวิธีต่อไป 2) พิสูจน์ด้วยชีวิต ตั้งแต่เกิดมาคราวนี้คนที่อยู่ยังไม่เคยมีใครตาย ดังนั้นจะรู้ว่าเกิดหรือไม่ต้องพิสูจน์ด้วย การตายของใครของคนนั้น แต่วิธีนี้ไม่ปรากฏว่ามีใครกล้าทดลอง 3) เมื่อไม่ยอมพิสูจน์ ก็เพียงขึ้นแสดง หลักฐานพยานและชี้แจงเหตุผล เช่นหาตัวอย่างคนระลึกชาติได้และสอบสวนกรณีต่าง ๆ หรือแสดงเหตุผล โดยหาความจริงอื่นมาเปรียบเทียบอย่างเรื่องวิสัยของการเห็น การได้ยิน ที่ขึ้นต่อระดับคลื่นและความถี่ เป็นต้น ดังได้กล่าวแล้วช่วยให้เห็นว่าน่าเชื่อถือบ้างหรือเชื่อมากขึ้นซึ่งรวมอยู่ในขั้นของความเชื่อเท่านั้น ไม่ว่าใครจะเชื่อหรือไม่หรือพยายามพิสูจน์ให้กันและกันดูได้แค่ไหนก็ตาม สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ไม่มีใครหนีพ้น ทุกคนต้องเกี่ยวข้องและเป็นที่ยึดต่อกออกไปของชีวิตข้างหน้าที่จะเชื่อหรือเชื่อว่ามีนั้นด้วยก็คือ ชีวิตขณะนี้ ที่มีอยู่ที่จะต้องปฏิบัติมันอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนั้นสิ่งที่ควรใส่ใจให้มากจึงได้แก่ชีวิตปัจจุบันและ สำหรับพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติสิ่งที่ประจักษ์ชัดแจ้งได้แก่การปฏิบัติต่อชีวิต ที่เป็นอยู่นี้ว่าจะดำเนินชีวิตที่กำลังเป็นอยู่นี้ให้ได้อย่างไร จะใช้ชีวิตที่มีอยู่แล้วนี้อย่างไรเพื่อให้เป็นชีวิต

ที่เป็นอยู่อย่างดีและเพื่อให้ชีวิตข้างหน้าถ้ามีมันใจได้ว่าจะสืบต่อออกไปเป็นชีวิตที่ดั่งงามสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564 : 50) ซึ่งมีความคล้ายกันกับ บรรจบ บรรณรุจิ อธิบายว่า กรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาของคนที่ยังมีกิเลส ซึ่งยังมีการให้ผล แบ่งออกเป็น 3 ทาง คือ กายกรรม (การกระทำทางกาย) วจีกรรม (การกระทำทางวาจา-พูด) มโนกรรม (การกระทำทางใจ-ความคิด) กรรมทั้ง 3 มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว (บรรจบ บรรณรุจิ, 2538 : 78)

ดังนั้นสิ่งที่ควรกล่าวถึงจึงได้แก่ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติดังนี้ บาลีชั้นเดิม คือ พระสูตรทั้งหลายกล่าวบรรยายเรื่องชาติก่อน ชาติหน้า นรก-สวรรค์ไว้น้อยนัก (ม.อ.14/467-503/311-333 และ 504-525/334-346) โดยมากท่านเพียงเอ่ยถึงหรือกล่าวถึงเท่านั้น แสดงถึงอัตราส่วนของการให้ความสนใจแก่เรื่องนี้ว่ามีเพียงเล็กน้อย ในเมื่อเทียบกับคำสอนเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในโลกหรือข้อปฏิบัติจำพวกศีล สมาธิ ปัญญา บาลีเมื่อกล่าวถึงผลร้ายของกรรมชั่วและอาณิสสของกรรมดี ถ้ากล่าวถึงการไปเกิดในนรกหรือสวรรค์มักกล่าวไว้อย่างย่อผลที่จะประสบในชีวิตนี้ โดยกล่าวถึงผลในชีวิตนี้ 4-10 ข้อ แล้วจึงจบลงด้วยคำว่า “เมื่อกายแตกทำลาย ภายหลังมรณะ ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก” หรือ “เข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์” (อง.ปญจก.22/211-7/281-4; 34/41; อง.เอคาทสก.24/22/370)

จากเนื้อหาข้างต้นผู้ศึกษาเห็นว่า การแสดงผลของกรรมในชาติหน้า ของนักปราชญ์ทั้งสอง สมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เห็นว่า ไม่มีใครทราบว่าผลกรรมในชาติหน้ามีหรือไม่ ต่างมีต่ออดีตผลของกรรมเป็นปรากฏการณ์ของจิตซึ่งต้องพิสูจน์ด้วยชีวิตหรือจิต ในขณะเดียวกัน บรรจบ บรรณรุจิ ได้มองว่ากรรมคือการกระทำด้วยเจตนาเกิดขึ้นได้สามทางคือ ทางกาย วาจาและใจ การที่ท่านทั้งสองมองอย่างนี้ก็เพราะเน้นไปที่การกระทำของมนุษย์ในปัจจุบันสามารถส่งผลในอนาคต

จุดเด่น : เนื้อหาสาระในหนังสือเล่มนี้มีเป็นหนังสือกึ่งวิชาการความกระชับแน่นด้วยคำอธิบายที่ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจง่ายตรงประเด็นสามารถฝึกปฏิบัติตามได้ทันที ที่มากกว่านั้นเป็นหนังสือที่อธิบาย นรก - สวรรค์ ที่เปรียบเทียบในพุทธศาสนาและบางศาสนาได้ดีและยกพระไตรปิฎกเข้ามาอ้างอิงให้เห็น จึงเป็นเนื้อหาที่เหมาะสมแก่ผู้ที่ศึกษาผู้สนใจเรื่องของนรก - สวรรค์ เป็นอย่างดี และยกบุคลาธิษฐานให้เข้าใจง่ายมีข้อมูลพระสูตรที่ปรากฏเป็นหลักฐานอ้างอิง

ส่วนที่น่าเสนอ : หนังสือเล่มนี้มีคุณภาพการมากหากประชาชนที่มีความสงสัยในการศึกษา เรื่อง นรก - สวรรค์ ในพระไตรปิฎก หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่บรรยายของสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเล่มใหญ่ หนา เน้นไปที่อารมณ์มากกว่าเนื้อหา

สรุป หนังสือเรื่อง นรก-สวรรค์ ในพระไตรปิฎกเป็นหนังสือกึ่งวิชาการความกระชับแน่นด้วยคำอธิบายที่ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจง่ายตรงประเด็นสามารถฝึกปฏิบัติตามได้ทันทีที่มีคุณภาพการมากหากประชาชนที่มีความสงสัยในการศึกษา เรื่อง นรก - สวรรค์ ในพระไตรปิฎก

องค์ความรู้ใหม่

ในหนังสือ นรก - สวรรค์ ในพระไตรปิฎก เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาให้แนวคิดทั้งเชิงประวัติความเป็นมา ถมตอบในเรื่องของนรก - สวรรค์ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา นรก - สวรรค์ เป็นเรื่องสำคัญมากเพราะเป็น จุดท้ายเป็นจุดหมาย แต่จุดหมายของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่บรรลุได้ในชาตินี้ นิพพานสามารถบรรลุได้ ในชาตินี้ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ ในพระพุทธศาสนานรก-สวรรค์เป็นเพียงส่วนหนึ่งในสังสารวัฏ คือ การเวียนว่าย ตายเกิด

เอกสารอ้างอิง

บรรจบ บรรณรุจิ (2538). ปฏิจสมุปปาท. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พรบุญการพิมพ์.

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). (2544). ภูมิวิลาสินี. จัดพิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). กรุงเทพฯ: วัดยานนาวาและมูลนิธิวัดพระธรรมกาย.

พุทธทาสภิกขุ. (2539). กรรมและการอยู่เหนือกรรม. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2564). นรก - สวรรค์ ในพระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา
และสถาบันบันลือธรรม.